

De veelzijdige Nizaar

Nizaar Makdoembaks

Ex-huisarts, activist, historicus, schrijver en oud-raadslid

De publicatie van het boek van Nizaar Makdoembaks, 'Medisch massa-experiment op analfabete yawspatiënten' gaat over racisme en minachting rond contractarbeiders in Suriname. Nizaar geeft ons een kijkje in zijn boek en het is best schokkend dat de kolonisator van toen op zulk een grove en grote schaal medisch onethisch misbruik van analfabete mensen heeft gemaakt. Hier passen excuses. Ook nu, anno 2022, test de farmaceutische industrie uit op mensen in lagelonenlanden. Ik kom daar later in het artikel op terug.

DOOR YVONNE B. OLF

Gif met blote hand.

Begin twintigste eeuw voerde de Nederlandse koloniale overheid in Suriname via het leger een medisch experiment uit onder Hindoestaanse en Javaanse contractarbeiders. Deze dwangbehandeling geeft blijk van grove minachting van de lichamelijke integriteit van de mensen die men zo hard nodig had om geld aan de kolonie te blijven verdienen. Het was een fundamentele overweging - het drukken van kosten die men voor de contractarbeiders maakte en hun opbrengst opdrijven - die het experiment in gang zette. Gerenom-

meerde Nederlandse artsen van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (Knil) dwongen contractarbeiders zich te laten inspuiten met salvarsan, een middel tegen syfilis dat ook bleek te werken tegen de veelvoorkomende ziekte yaws. Yaws of framboesia is een endemische huidziekte die in Suriname tussen 1880 en 1920 vooral voorkwam onder de uit Brits-Indië en Java, voor plantagearbeid aangevoerde contractarbeiders. Ernstig is yaws niet, de symptomen verdwijnen vanzelf binnen enkele weken, ook zonder behandeling. De besmetting vindt plaats via direct huidcontact en

via insecten. Behalve in tropische gebieden komt deze ziekte ook in subtropische gebieden voor.

Op het moment dat het experiment plaatsvond, wist men enerzijds van kwalijke bijwerkingen, in sommige gevallen met de dood tot gevolg, en anderzijds wist men niets over de gevolgen op de lange termijn. Beide feiten waren geen reden om de massa-inspuitingen niet door te zetten.

In Europa en daarbuiten kreeg salvarsan in 1910 grote aandacht onder artsen en er was ook sprake van ontstemming in wetenschappelijke kringen. Er

waren resultaten waarbij salvarsan faalde en er gebeurden steeds ongelukken. Na de inspuitingen met salvarsan in 1911 waren er meldingen van arsenicumvergiftiging, weefselversterf, zenuw- en nierschade plus epilepsie en sterfte. Voor het medisch experiment in 1911 waren er buiten Suriname gevallen bekend van ernstige en dodelijke bijwerkingen met salvarsan.

In 1929 schreef de Surinaamse arts en bekend leprabestrijder F.P. Schuitemaker in de West-Indische gids het volgende: „Suriname is een land, waarvan men ook in Holland nog niet veel weet en in een heleboel dingen komen wij ook wel achteraan. Maar er zijn ook daden verricht in dit land, die succes hebben gehad vooral ook op medisch gebied en die niet vergeten mogen worden. In verband hiermede noem ik maar de bestrijding van de yaws met het toenmaals pas ontdekte salvarsan.”

In zijn boek schrijft Makdoembaks: „Wie dit succesverhaal uit 1911 echter van dichtbij bekijkt, vindt een medisch experiment met een chemotherapeutikum, salvarsan, waarvan de soms hevige bijwerkingen op het moment van experimenteren al bekend waren en in 1912 aangepast moest worden namelijk 'neosalvarsan'. Er was sprake van dwang en desinformatie richting de analfabete patiënten en de sociaal onderaan de samenleving geplaatste Hindoestaanse en Javaanse contractarbeiders. Doel van het experiment en de daaropvolgende dwanginspuitingen was het verhogen van het financieel gewin van de kolonisator. Yaws is in

wezen self-limiting, het geneest vanzelf binnen enkele weken tot enkele maanden.” Men begon met het salvarsanexperiment omdat de kosten voor de verpleging van deze zieken te hoog waren, patiënten werden arbeidsongeschikt en moesten bovendien afgezonderd en verpleegd worden. Daarom begon men met het salvarsanexperiment. De strenge maatregelen bestonden onder meer uit een verplichte opname in het quarantainestation Groningen in het Saramacca-district, kortweg aangeduid als station Groningen. Uit stukken van rond 1910 blijkt dat de politie dit kamp bewaakte en dat men patiënten aanzette tot werken. Een meningsverschil over de bestemming van de opbrengsten toont dit ook aan.

Zoals zo vaak bij historisch onderzoek naar de koloniale geschiedenis ontbreken directe bronnen vanuit de contractarbeiders zelf. Het zijn dan ook de omringende kwesties en discussies waaruit valt op te maken hoe de werkelijkheid rond yawspatiënten op kamp Groningen eruitzag.

De militaristische invloed op de geneeskunde in Suriname, de zeer lage waardering van de patiënten en de motivatie vanuit financieel gewin, laten duidelijk zien dat men weinig tot niet bezig was met het welzijn van contractarbeiders.

Omdat in Suriname geen sprake was van nazorg na inspuitingen met neosalvarsan - dit was bepaald door Knil-arts E. Koch - kon niemand informatie over eventuele bijwerkingen optekenen.

Artsen in Europa deden wel aan follow-up en noteerden

De bestelling van neosalvarsan voor Suriname.

Een immigratieformulier van een persoon uit Java.